

**BYUNG-CHUL HAN,
ENFOKRASİ: DİJİTALLEŞME VE
DEMOKRASİNİN KRİZİ, ÇEV.
MUSTAFA ÖZDEMİR, KETEBE
YAYINLARI, 2022, İSTANBUL. 72
S. [ISBN: 978-625-8159-25-7]**

MEDIAJ
Uluslararası Medya ve İletişim
Araştırmaları Hakemli Dergisi
2025; 8(2): 524-535
DOI:10.33464/mediaj.1692850

MEVLÜT ALTINTOP¹

ÖZ

Bu inceleme yazısı Byung-Chul Han'ın Enfokrası: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi adlı eserini iletişim ve medya başta olmak üzere birey, toplum, kültür, siyaset, ekonomi ve teknoloji bağlarıyla ele almaktadır. Bu bağlamlar, kitabın konusu ve içeriğini doğrudan yansıtan temel kavramlardır. Bir başka deyişle, eser bu kavramlar üzerinde ve/veya etrafında inşa edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Byung-Chul Han, Dijital kültür, Teknoloji, İletişim, Toplum

MEVLÜT ALTINTOP¹

Doktora Öğrencisi

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

mevlutaltintop@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1731-9064>

Geliş Tarihi: 06.05.2025 **Kabul Tarihi:** 20.10.2025 **Yayın Tarihi:** 27.10.2025

Atıf/Citation: ALTINTOP, M. (2025). Byung-Chul Han, Enfokrası: Dijitalleşme Ve Demokrasinin Krizi, Çev. Mustafa Özdemir, Ketebe Yayınları, 2022, İstanbul. 72 S. [Isbn: 978-625-8159-25-7]. MEDIAJ, 8(2), 524-535. DOI: 10.33464/mediaj.1692850

**BYUNG-CHUL HAN,
INFOCRACY: DIGITALIZATION
AND THE CRISIS OF
DEMOCRACY, TRANS.
MUSTAFA ÖZDEMİR, KETEBE
PUBLISHING, 2022, İSTANBUL.
72 P. [ISBN: 978-625-8159-25-7]**

MEDIAJ
International Peer-Reviewed
Journal of Media and
Communication Research
2025; 8(2): 524-535
DOI:10.33464/mediaj.1692850

MEVLÜT ALTINTOP¹

ABSTRACT

This review discusses Byung-Chul Han's work Infocracy: Digitalization and the Crisis of Democracy in the contexts of communication and media, as well as the individual, society, culture, politics, economy, and technology. These contexts represent the fundamental concepts that directly reflect the subject and content of the book. In other words, the work is constructed on and/or around these concepts.

Keywords: Byung Chul-Han, Digital culture, Technology, Communication, Society

MEVLÜT ALTINTOP¹

Ph.D. Student

Erciyes University Institute for Social Sciences

mevlutaltintop@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1731-9064>

Received Date: 06.05.2025 **Accepted Date:** 20.10.2025 **Published Date:** 27.10.2025

Atıf/Citation: ALTINTOP, M. (2025). Byung-Chul Han, Enfokrası: Dijitalleşme Ve Demokrasinin Krizi, Çev. Mustafa Özdemir, Ketebe Yayınları, 2022, İstanbul. 72 S. [Isbn: 978-625-8159-25-7]. MEDIAJ, 8(2), 524-535. DOI: 10.33464/mediaj.1692850

Günümüzün önde gelen kültür felsefesi kuramcılarında Byung-Chul Han, Enfokrazi: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi adlı eserinde günümüzün dijital bilgi çağında siyaset ve demokrasi üzerinde yaşanan dönüşümleri kapsamlı şekilde değerlendirmektedir. Türkçeye çevirisini Mustafa Özdemir'in yaptığı eser Ketebe Yayınları etiketi taşımaktadır. Yetmiş iki sayfadan oluşmasına karşın bilgi ve tartışma açısından oldukça yoğun bir içeriğe sahip olan kitap yedi kısa bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin başlığı sırasıyla Enformasyon Rejimi, Enfokrazi, İletişimsel Eylemin Sonu, Dijital Rasyonalite, Hakikat Krizi, Sözlükçe, Notlar şeklindedir. Ön kapakta görsel olarak dünyayı tutan mekanik bir el kullanılmıştır. Tüm bunlar kategorik olarak değerlendirildiğinde teknoloji, dünya, insan, toplum ve iletişim kavramlarının çalışmanın ana temaları olduğunu göstermektedir.

Arka kapak yazısında, Han'ın insanın maruz kaldığı enformasyon bombardımanının siyasette “enfokrazi”ye yol açtığı görüşü öne çıkarılmıştır: “Dijitalleşmenin bizi maruz bıraktığı enformasyon bombardımanı akıl almaz seviyelere ulaştı... Seçim kampanyaları artık sosyal medyada botlar ve troll ordularıyla enformasyon savaşları şeklinde yürütülüyor; demokrasi, enfokraziye dönüşüyor” (Han, 2022). Alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Han'ın bir kavramlaştırması olan enfokrazi, bugünün dünyasının inşasında önemli bir konuma sahip olan “enformasyon” ile “demokrasi”nin birleşiminden oluşmaktadır. Bu yönüyle, kitapta, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin zaman ve mekân gözetmeksizin özellikle yeni medya üzerinden yaydığı enformasyonun demokratikleşmeye etkisi tartışılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, enfokrazi, neoliberal-kapitalist sistemin yönetim biçimidir. Han'a göre enfokraziyi modernitenin klasik demokratik döneminin liberal-kapitalist anlayışından ayıran temel özelliği, güç kullanan baskılayıcı yöntem yerine “sömürücü bir özgürlük” anlayışına sahip olmasıdır. Enfokrasinin özgürlük anlayışı büyük bir yanılsama içermektedir. Bu yapı içindeki birey sürekli gözetim altında olmayı şeffaflık olarak kabul etmektedir. Oysa bu sistemde şeffaflık özgürlük değil, denetim ve kontrol mekanizmasının bir parçasıdır.

Byung-Chul Han, felsefe eğitimi almış bir kültür kuramcısı ve sosyal bilimcidir. 1959 Güney Kore doğumlu olan Han, 1980 yılında Almanya'ya yerleşerek felsefe alanındaki eğitimini burada tamamlamıştır. Çalışmalarında modern Batı düşünürlerinin mirasını yeniden ele alarak özgün şekilde yorumlamaktadır. Bu bağlamda Han'ın Batı düşüncesine

dair temel referansları arasında Jeremy Bentham (1748-1842), Michel Foucault (1926-1984), Jean Baudrillard (1929-2007) Jürgen Habermas ve başta Walter Benjamin (1892-1940) olmak üzere Frankfurt Okulu temsilcileri öne çıkmaktadır. Habermas'ın “Kamusal Alan”¹ kavramlaştırmasının dijitalleşen iletişim bağlamında değerlendirerek toplumda yeni kamusal alan biçimlerinin mümkün olup olmadığını ve Foucault'nun neoliberal verimlilik, disiplin toplumu ve iktidar ilişkilerinin dijital alandaki yansımalarını değerlendirmektedir (Çetin, 2024, s. 107). Çalışmalarında Bentham'ın Panoptikon kavramının modernite dönemindeki fiziksel gözetim mekanizmalarına kıyasla, günümüzün enformasyon rejiminde gözetimin veri ve şeffaflık temelinde işleyişini ele almaktadır (Aydeniz, 2023, s. 38). Ayrıca Baudrillard'ın simülasyon teorisini günümüz medya gerçekliği açısından yeniden değerlendirmiş ve Benjamin'in aura kaybı kavramsallaştırması üzerinden fotoğraf ve dijital teknolojilerin etkisini tartışmıştır (Çetin, 2024, s. 107). Han, yeni kuramsal çerçeveler oluşturmak yerine mevcut kuramları (ve kuramcıları) bugünün teknolojik dünyasının sosyo-kültürel yapısına etkisi ve/veya yansıması bağlamında yorumlamaktadır. Enfokrasi adlı eserinde de aynı yöntemi kullanmıştır. O, eserinde dijital iletişim süreçlerinin demokrasiyi enformasyon temelli bir yapıya dönüştürdüğünü ileri sürmektedir (Kurtuluş, 2023) ve ona göre bu değişim ve/veya dönüşüm çarpık bir yapıdır (Karabulut, 2022).

Enfokrasi adlı kitap da yukarıdaki çerçeveye uyuşan bir üslupla yazılmıştır. Han'a göre günümüzün enformasyona dayalı yapısı, modernite döneminin disiplin merkezli liberal-kapitalist sisteminden radikal biçimde ayrılmaktadır. Geleneksel Panoptikon modelinde fiziksel izolasyon ve katı kurallarla “uysal bedenler” üretilerek denetim ve kontrol sağlanmaktadır. Enformasyona dayalı sistemde ise gözetim merkezli denetim ve kontrol veriler üzerinden gerçekleşmektedir. Sanal dünya ve yeni medyanın sağladığı iletişim ağları her hareketi, tıklamayı, paylaşımı, etkileşimi, tepkiyi ve iletiyi veriye dönüştürmektedir. Bu veriler ise algoritmalar aracılığıyla işlenerek denetim ve kontrol etmede kullanılmaktadır. Ne kadar çok etkileşim miktarı yeni veri hâline getirilirse, o kadar etkin bir denetim ve kontrol gerçekleşmektedir. Buradaki en önemli şey, gözetimin bir baskı aracı olmaktan çıkıp kullanıcıların gönüllü katılımına dayalı bir sisteme dönüşmesidir. Zira

¹ Jürgen Habermas'ın kamusal alan kavramı, bireylerin özel çıkarlarını bir kenara bırakarak toplumsal meseleleri rasyonel tartışma yoluyla değerlendirdikleri, demokratik katılımın temelini oluşturan bir iletişim alanını ifade etmektedir. Bu alan, özellikle 18. yüzyıl Avrupa'sında ortaya çıkan burjuva kamusal alanıyla somutlaşmış ve devlet ile toplum arasındaki aracı bir mekanizma işlevi görmüştür (Habermas, 1989).

bireyler dijital dünyaya kendi rızalarıyla dâhil olarak kişisel bilgilerini eklemekte ve gönüllü olarak algoritmaları beslemektedir. Han’a göre bireylerin bu paradoksal tavrı gözetlendiklerini düşündüklerinden değil, özgürce hareket ettiklerini düşündükleri içindir. Han’ın enformasyon rejimi analizini tamamlayan kavramsallaştırması “gözetim kapitalizmi”dir. Büyük teknoloji şirketlerinin egemen olduğu bu dönemde “big data” (büyük veri), yapay zekâ ve algoritmalar iktidarın temel araçları hâline gelmiştir. Han’a göre teknolojik araçlar neoliberal-kapitalist sistemin üretkenlik anlayışının temel unsurlarıdır. Nitekim dijital dünyaya eklenen kişisel veriler reklam, tanıtım ve pazarlama amacıyla kullanılarak bireyler “öngörülebilir varlıklar” hâline getirilmektedir. Bu durumda özel hayatın dijital dünyaya eklenen verileri metalaştırılmakta ve salt ekonomik değere indirgenmektedir. Diğer bir deyişle, Han, bu veriler sayesinde oluşturulan büyük veri aracılığıyla egemen güçler, bireyleri bir taraftan denetim ve kontrol altında tutarken diğer yandan da metalaştırarak ekonomik kazanım elde etmektedir.

Han, enfokrazi kavramsallaştırmasında dijitalleşmenin demokratik süreci bozduğunu savunmaktadır. Ona göre bilgi, hız ve görüntünün sanal dünyada yoğunlaştığı günümüzde demokratik kamusal alan erozyona uğramış ve siyaset tümüyle gösteriye dönmüştür. O, bu durumun köklerini Aydınlanma’dan günümüze uzanan rasyonel iletişim anlayışının çözülüşüne bağlamaktadır. Aydınlanma döneminin modern siyaseti akılcı söylem ve teorik metinlere dayanırken; televizyonla birlikte halkla ilişkiler ve tanıtım pazarlama şovları ön plana çıkmıştır. İnternet siyaseti ise bu süreci “telekritik görüntü politikası”na dönüştürmüştür. Bu sistemde sınırsız ve ayrıştırılmamış bilgi yığına ek olarak görüntü akmaktadır ve Han’a göre süreç sonunda demokrasi enfokraziye dönüşmektedir. Enfokrazi, Han’ın tanımladığı üzere, demokrasinin enformasyona dayalı iletişim sistemiyle birlikte aldığı çarpık yeni formdur. Bu bağlamda iletişim kamusal alana ne kadar katkı veriyor gibi görünüyorsa da, enformasyon yoğunluğu nedeniyle zararı olmaktadır. Yanılsamanın temel nedeni, iletişimi demokrasi ve şeffaflıkla özdeş hâle getiren bilişim ve internet teknolojileri ile yeni medya uygulamalarıdır.

Han, bugünün enformasyona dayalı gözetim sistemini George Orwell’in (1903-1950) 1984 adlı distopyası ile Aldous Huxley’in (1894-1963) Cesur Yeni Dünya eserleri üzerinden değerlendirmektedir. Günümüz dünyası Orwell’in “korku ve acıyla kontrol” kuran iktidar tipinden çok Huxley’in “ zevk ve eğlenceyle kontrol” kuran iktidar tipiyle örtüşmektedir.

Dolayısıyla zaman Huxley’i haklı çıkarmıştır ve bunun anlamı, iktidar baskı ve zorlamaya başvurmada rızaya dayalı, zevk ve eğlence eksenli anlayış üzerinden hâkimiyet kurmaktadır. Kitleler korkutularak değil, arzuları tahrik edilerek ve/veya nesneleştirilerek kontrol altına alınmaktadır. Bu durum siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda oldukça etkindir. Han, dijital medyanın kitle tartışmalarını öldürdüğünü, ortak kamusal aklın yerini bireysel tüketim ve gösteri siyaseti aldığını ileri sürmektedir. Bu savını Amerika Birleşik Devletleri başkanı Donald Trump’ın X platformu üzerinden gerçekleştirdiği siyaset biçimi ile açıklamaktadır. Trump’ın, muhalif siyasi görüşe yönelik söylemlerinde analitik argümanlar yerine, salt duyguya hitap eden hızlı, sert ve hamasi tweet’leri şahsına münhasır bir demokrasi anlayışı olduğunu göstermektedir.

Han, enfokrasi kavramını sıradan vatandaşın kendi gündelik deneyim ve medya aracılığıyla maruz kaldığı dezenformasyon içeren gerçekliğin merkezi konumuna yerleştirmektedir. Bu bağlamda içerikte anlam yerine “retorik şov”, düşman gerçekliğine karşı “koruyucu kahraman imajı” içeren politik strateji kullanılmaktadır. O, bu anlayışın küresel çapta da yükselişe geçtiğini vurgulamaktadır. Bu strateji iletişimde rasyonaliteyi bütünüyle aşındırmakta ve iletişimi artık rasyonel bir toplumsal zemini yerine yalnızca duygusal yankılar üreten bir yüzeye dönüştürmektedir. Han’ın vurguladığı üzere, dijital algoritmalar bireyleri özgün kimlikleri üzerinden değil, ürettikleri “sürü” kimliği vasıtasıyla kitlesel şekilde örgütlemektedir. Dolayısıyla dijital ortamda demokratik bir kamusal alandan söz etmek imkânsız hâle gelmiştir. İletişimin doğruluk ve uzlaşma arayışı yerini bir çeşit “kabile inancına” bıraktığı için demokrasi krizi derinleşmektedir.

Enformasyona dayalı sistemin bir diğer önemli niteliği, “şeffaflık” kavramının işlevini değiştirmesidir. Han’a göre bilgi çağı, şeffaflığı yönetsel bir araç değil, bireysel performans ve tüketim için bir zorunluluk hâline getirmiştir. “Takip etmek için açıklamak, göstermek ve şeffaf bir şekilde sunmak gereklidir. Şeffaflık, enformasyon rejimi ile birlikte yönetsel alanlara değil tüketicinin kendisine yönelmiştir (Han, 2020b).” Bu yorum çerçevesinde her bireysel eylem ve davranış fazlasıyla açıklanmaya çalışılır ve bu “açıklanma tutkusu” büyük veri (Big Data) kümelerinde biriktirilmektedir. Özgürlük ve şeffaflık arasında kurulan ilişkinin geldiği noktada teknoloji, veri ve enformasyonu elinde tutan, iktidarın da sahibi olacaktır.

Verinin merkezileşmesi, bireyler üzerinde yeni güç tekniklerini beraberinde getirmektedir. Han, dijital ağlardaki tüm davranışlarımızın veriye indirgenip analiz edildiğini

ve bu sayede bir “gözetim mekanizması” kurulduğunu belirtmektedir. Bu noktada “psikopolitika” kavramı öne çıkmaktadır. Han’ın “Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri” adlı eserinde açıkladığı üzere, günümüz iktidarının özgürlük vaatleriyle bireylerin içsel motivasyonlarına müdahale eden bir yapısı vardır (Han, 2020a). Dijital enformasyon rejiminde, insanlar olumlu yönleri üzerinden kontrol edilir. Buna göre neoliberal sistemde kendini gerçekleştiren özne idealinin, beğeni kültürü ve influencer’lar aracılığıyla manipülasyonu söz konusudur. Bu tabloda “özgür” birey, aslında kendi arzusunu sisteme sunan şeffaflaşmış bir meta hâline gelmiştir. Han’ın sözünü ettiği “dataistler” de bu süreci tanımlamaktadır. Her hareketimizi veri kabul eden ve teknolojik araçların her şeyi çözebileceğine inananlar, klasik totalitarizmden daha sinsi bir tahakküm pratiğine hizmet etmektedir. Sonuçta psikopolitik strateji, baskıyı görünmez kılarak kişilerin kendi özgürlüklerini takip, paylaşım ve beğeniyle tüketmesini sağlayarak kontrolü pekiştirmektedir.

Han, yaptığı değerlendirmelerde iletişim teknolojilerinin politik iktidar ilişkilerini yeniden örgütlenmesini sağladığını öne sürmektedir. Görüşlerini “medyakrasi” (medya demokrasisi) veya “telekrasi” (uzak iletişimle yönetim) şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Buradaki dönüşüm, medyanın işleyiş mantığının siyasi stratejileri ele geçirmesi şeklindedir. Örneğin televizyon ve medyanın dijital versiyonları bireyleri tektipleştirerek kitlelere dönüştürmektedir. Bunu da kitle iletişiminden farklı olarak bireyleri parçalayarak “dijital sürüler” ve “kabileler” oluşturarak yapmaktadır. Bu tek tip oluşumlarda (sürü/kabile) bireyler birbirinden izole yankı odalarında² gezinerek kendilerine benzer diğer bireylerle iletişim hâlinindedir. Yankı odalarındaki bireyler kendilerine benzemeyenlerle etkileşim (iletişim ve ilişki) içinde olmamaları, onları farklılıklara kapalı hâle getirmektedir. Han’a göre bu durum toplumu atomize ederek parçalamakta, bireyleri narsistleştirmekte ve benzer kişileri yankı odalarına hapsetmektedir. Kendi içinde dijital bir kamusal alan (sanal kamusal alan) görünümü veren bu durum farklılıkları yok saydığı için demokrasiyi ortadan kaldırmaktadır. Buradaki sanal kamusal alan (kamusanal alan) kişiselleştirilmiş algoritmalar

² Sinema ve televizyon alanında teknik bir terim olan yankı odası, geçmiş dönem yapımlarındaki seslendirmelerde yankı etkisi vermek için oluşturulan özel odalara denilmektedir. Günümüzde bu işlemler elektronik cihazlarla yapılmaktadır (Özön, 2000, s. 776). İnternet ve bilişim teknolojilerinin oluşturduğu dijital dünyada yankı odaları kavramı, benzer düşünce ve eğilime sahip bireylerin belirli bir sanal ortamda iletişim hâlinde olmalarını ifade etmektedir. Yankı odalarında bir araya gelen bireyler farklı düşünce ve eğilimdeki bireylerle iletişim ve etkileşimlerini kesmektedir. Sonuç olarak sürekli aynı görüşlerin tekrarlandığı bir durum ortaya çıkmaktadır (Ertürk, 2022, ss. 152-153).

aracılığıyla oluşturulduğu için gerçek kamusal alanla benzeşmemektedir. Bir başka deyişle, kişiselleştirilmiş algoritmik filtre balonları³ aracılığıyla oluşturulan yankı odaları sayesinde her topluluk tek düze enformasyonu almaktadır. Bu oluşumlar kendi gerçekliği dışında farklı bilgi ve düşünceleri dışarıda tutarak çeşitliliği ortadan kaldırmakta ve gerçeğin üzerini örtmektedir. Kişiselleştirilmiş algoritmik filtre balonları ve yankı odalarının oluşturduğu tek tip gerçekliğin üretim sürecine medyatik “fenomen” olgusu da eklenmektedir. Yeni medyanın alt alanlarındaki (X, Instagram, YouTube, TikTok vb.) influencer’ların popülist tutumları sanal cemaatlerin kitle kültürünü açığa çıkarmaktadır. Han’a göre artık toplum karşısında siyasetçiden çok “kanaat önderi” etkilidir. Toplum üzerinde etkili olmak için hikâye anlatısı (siyaset üretmek) yerine tüketim ritüelleri ve beğeni fetişizmi öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, değişen ekosistemde siyasetin içerik ve işlevi kaybedilmiş, politik söylem de bir gösteriye (şova) dönüşmüştür. Dijital dünyayı üreten algoritmik tahakküm ise bu yapıyı güçlendirmektedir. Han, bu sistemi içindeki bireylerin yaptığı her bir alışverişin, eklediği görüntü ve yazı gibi içeriklerin ya da ağdaki her hareketlerinin dijital ayak izleri aracılığıyla izlendiğini belirtmektedir. İzleme esnasında algoritmalar tarafından toplanan verilerden yola çıkarak sistem kişiselleştirilerek eğilim, düşünce ve eylemler şekillendirilmekte veya yönlendirilmektedir. Han’a göre algoritmik veriler ile oluşturulan varyasyonlar kullanıcıya tercih görünümüyle sunularak “kapitalist manipülasyon” oluşturulmaktadır. Süreç sonunda iletişimde hakikat ve rasyonalite kalmamış, kitleler artık kendi ideolojilerini besleyen içi boş dünyalara hapsolmuştur. Bu yönüyle Han’ın “enfokrası” tahlili, medya odaklı demokrasi eleştirisinin ve dijital otoriterleşme endişesinin bir sentezi olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Han’ın Enfokrası kitabı, alanyazınına yönelik önemli kavramsal ve felsefi katkılar sunmaktadır. Özellikle “enformasyon rejimi”, “enfokrası”, “medyakrası” ve “telekrası” kavramları, dijital çağda siyasetin medya ve iletişim üzerinden dönüşüm, konum ve etkisine dair düşünsel tartışmayı zenginleştirmektedir. Bu bağlamda iki önemli eleştirel nokta ortaya çıkmaktadır. İlki, büyük veriye (Big Data) hükmeden güçlerin insanları gözetleyip metalaştırmasıyla sonuçlanan neoliberal-kapitalist sistemin tüketime dayalı yapısının etkin olmasıdır. İkincisi ise, klasik anlamda siyaset ve kamusal alan meselelerinin neredeyse

³ Filtre balonları, yeni medya ve diğer çevrimiçi platformlardaki internet kullanıcılarının yalnızca ilgi alanlarına ve önceki etkileşimlerine uygun içeriklerle karşılaşması sağlayan algoritmik sistemi ifade etmek için kullanılan kavramdır (Ünalın, 2022, s. 6).

ortadan kalktığı ve yerine tümüyle dijital mecraların etkin olduğu siyaset ve sanal kamusal alanın ortaya çıkaran durumdur. Medyanın dönüşümüyle paralel olarak siyasi süreçleri ekonomik, sosyolojik ve psikolojik açıdan analiz eden Han, demokrasi, özgürlük şeffaflık gibi kavramlarının sorgulanması gerektiğinin altını çizmektedir. Zira bu kavramlar veri tahakkümüne zemin hazırlayan aşırı teknolojik bir dünyanın oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda yazar görüşlerini açıklarken sosyolojik, psikolojik ve kültürel açıdan eleştirel bir çerçeve oluşturduğu görülmektedir.

Han'ı, bu eserinde öne çıkaran en önemli unsurlardan biri dildir. Yeni kavramsallaştırmalar, metaforlar, isabetli tespitler, yerinde eleştiriler ve literatürden azami derecede faydalanması çarpıcı bir dil oluşturmasını sağlamaktadır. Özellikle Batı düşünsel tarihi açısından getirdiği eleştiriler ve bu eleştirileri yalın bir dille ele alması anlatısının etkisini arttırmaktadır. Han'ın eserlerine dikkatle bakıldığında, buradaki yalın dil ve güçlü anlatımın birçok eserinin de çerçevesini çizdiği görülecektir. Bu yönüyle Enfokrasi'nin, yazarın diğer eserlerinin birçoğuyla bütünlük oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Buna karşılık, Han'ın yaklaşımı bazı yönleriyle eleştirilebilir. Eserlerinde yeni şeyler söylemediği ve var olan literatürü tekrar ettiği (Kurtuluş, 2023) bu eleştirilerden biridir. Bir yanıla bu eleştirinin haklılık payı bulunmaktadır fakat yukarıda da değinildiği üzere, yeni kavramsallaştırmalar ortaya koyduğu göz ardı edilmemelidir. Bir başka eleştiri noktası, yukarıda bir bütünlük kattığı şeklindeki olumlu değerlendirmenin tam tersi etki yapabileceğine yöneliktir. Örneğin Han'ın Psikopolitika, Şeffaflık Toplumu gibi eserlerini daha önce okuyan biri, Enfokrasi'yi de okuduğunda aynı ve/veya benzer şeylerin tekrarlandığı kanaatine varabilir. Han'ın eserleri arasındaki temel fark, bazılarının bazı konuları daha öne çıkarıyor oluşudur. Bu bağlamda Enfokrasi medya ve iletişim konularını dijitalleşme açısından daha fazla ele alıyor diyebiliriz. Diğer bir eleştiri, Enfokrasi'nin kuramsal düzeyde ele alındığı olabilir. Bir başka deyişle, ampirik veri içermeyen ve felsefi zeminde kavramlar ve yorumlarla ele alınan bir çalışma olarak bilimsellik açısından zayıf bulunabilir. Bu bağlamda ürettiği (telekrasi, medyakrasi vb.) kavramların literatürde olmadığı ve abartıldığı söylenebilir. Bu değerlendirmeler eserin somut veri ve nesnel yönünün yetersiz olduğuna yönelik yorumlanmaya müsait olacağı için çözüme yönelik beklentiyi düşürecektir.

Han'ın teorik ve felsefi zeminde yaptığı değerlendirmeler dil ve üslup açısından güçlüdür ve bu yönü yazarı bir edebiyatçıya, çalışmayı da denemeye yaklaştırmaktadır. Bu bağlamda Batı düşünsel eleştirisi üzerine kurduğu bu güçlü dil fazla üstenci olduğu şeklinde eleştirilmektedir (Kurtuluş, 2023). Söz konusu eleştirinin haklı yönü bulunmakla birlikte, Han'ın kurmaya çalıştığı eleştirel misyon güçlü kalmaya devam etmektedir. Zira onun amacının akademik açıdan yeni veri üretmekten ziyade, var olan veri ve kavramlar üzerine düşünmeye sevk etmek olduğu söylenebilir.

Enfokrasi için yapılabilecek bir diğer eleştiri de, konunun disiplinler arası ele alınmasına karşın herhangi bir başlıkta toparlayıcı bir çerçeve sunmaktan uzak olmasıdır. Dolayısıyla her bir disipliner yaklaşımdan parçalar hâlinde bir sunum ortaya koyulmaktadır. Bu bağlamda esere yönelik güçlü ve zayıf yönleri aşağıdaki tabloda görülebilir (Tablo 1).

Tablo 1: Eserin Zayıf ve Güçlü Yönlerinin Analizi

Analiz Boyutu	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Kuramsal Derinlik	Disiplinlerarası bir çerçevede iletişim, medya ve sosyoloji olgularını bütünleştirebilmektedir.	Yapılan değerlendirmelerin ampirik verilerden uzak oluşu nedeniyle nesnel yönü zayıftır.
Kavramsal Üreticilik	Amacını açık olarak sunabilen kavramlar açısından başarılıdır.	Kavramlar bazen abartı veya genelleme içerme riski taşımaktadır.
Eleştirel Dijital Okuma	Dijital gözetim ve tüketim toplumu, dijital tahakküm, dijital demokrasi, sanal kamusal alan gibi eleştiriler son derece başarılıdır.	Dijital teknolojileri tamamen göz ardı ederek genel olarak karamsar bir tablo çizmektedir.
Güncel ve Evrensel Örnekleme	Konjonktürel açıdan gönderme ve örnekleri güçlüdür.	Örneklerin Batı merkezli oluşu kültürel çeşitliliğin ihmal edilmesine neden olmaktadır.
Toplumsal Teşhis	Modern bireyin dijital çağda yaşadığı özne kaybı ve performans baskısını çarpıcı şekilde analiz eder.	Analizler çözüm ya da direnme yolları önermekten çok mevcut durumu tasvirle sınırlıdır.
Üslup ve Anlatım	Felsefi, akademik ve edebi açılardan güçlü bir üsluba sahiptir.	Güçlü edebi dil popülizm ve retorığe kayma riski taşımaktadır.

Sonuç olarak, Enfokrasi dijitalleşen kamusal alan, gözetime dayalı tüketim toplumu, gösteri ile teşhir açısından fetiş hâle getirilen beğeni dünyası, siyasi ve ekonomik güç odaklarının dijital tahakkümü, dijital dünyanın demokratik değerleri bozan yapısı, özgürlük benzeri değerlerin dijital uygulamalar yoluyla manipülasyona uğratarak kitlelerde yanılsamalara neden olması gibi konulardaki eleştiriler oldukça önemlidir. Kitap bu açıdan güçlü bir dil eşliğinde zengin bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Diğer taraftan dil ve üslup açısından sahip olduğu bu özgün ve öznel nitelik akademik nesnellik açısından zayıf kalma

riski taşımaktadır. Bütün bunların yanında, Han'ın tüm eserlerinde olduğu gibi sosyal bilim alanındaki eleştirel bakış açısını güçlendirdiği görülmektedir.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. /The authors declare that there is no conflict of interest.

Yazarların Katkıları/Author Contributions

Makale tek yazarlıdır. /The article has a single author.

This work is licensed under **Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License** (CC BY- NC 4.0).

KAYNAKÇA

- Aydeniz, A. (2023). Enfokrasi: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 37-40. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7839851>
- Çetin, S. (2024). Byung-Chul Han'ın Yeni Medya Sosyolojisine Katkısı. *Akdeniz İletişim*, 47, 106-125. <https://doi.org/10.31123/akil.1554651>.
- Ertürk, H. A. (2022). Yeni Medya Ekseninde İdeolojiyi Anlamak: Filtre Balonları ve Yankı Odaları. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(2), 137-159.
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- Han, B.-C. (2020a). *Psikopolitika-Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri* (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2020b). *Şeffaflık Toplumu* (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2022). *Enfokrasi: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi* (M. Özdemir, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Karabulut, M. (2022). Byung-Chul Han'dan Yeni Bir Kışkırtma: "Enfokrasi: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi". *sanatkritik.com*. <https://sanatkritik.com/yazilar/byung-chul-handan-yeni-bir-kiskirtma-enfokrasi-dijitallesme-ve-demokrasinin-krizi/> (Erişim tarihi: 10.05.2025).
- Kurtuluş, Ö. (2023). Enfokrasi: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi. *ozgurkurtulus.com.tr* <https://ozgurkurtulus.com.tr/enfokrasi-dijitallesme-ve-demokrasinin-krizi/> (Erişim tarihi: 10.05.2025).
- Özön, N. (2000). *Sinema, Televizyon, Video, Bilgisayarlı Sinema Sözlüğü*. Kabalcı Yayıncılık.
- Ünal, N. (2022). COVID-19 sonrası Değişen Dijital Alışkanlıklar Normlar ve Yaşanan Küresel Zorluklar. *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi*, 8(1), 1-15